

Jasenska Tisucki

OŠ „August Cesarec“, Ivankovo

jasenska.tisucki@skole.hr

Prihvaćanje i poštivanje različitosti

Sažetak

Osvijestiti važnost prihvaćanja i poštivanja različitosti kod djece i mladih jedna je od temeljnih zadaća odgojitelja, učitelja i svih osoba koje posao vezuje uz odgoj i obrazovanje. Istinske životne vrijednosti poput tolerancije, empatije, samopoštovanja, odgovornosti, međukulturalnog dijaloga i dr. ključni su elementi u odgajanju zdravog društva. Kako su učitelji oni koji s učenicima provode velik i važan dio njihovog života, takva je i njihova uloga, ostaviti temeljit, pozitivan i vrijedan trag u razredu. Suvremenog učitelja krasi mnoštvo uloga. Osim poučavatelja i pedagoga, danas je učitelj i mentor, koordinator, kreator, psiholog itd. U suvremenom obrazovnom procesu zahtjevnost učiteljskog poziva posebno je naglašena i nosi mnoštvo svakodnevnih izazova sa sobom. Jedan od njih je i prepoznavanje, prihvaćanje i poštivanje mnoštva različitih osobnosti, interesa, mogućnosti koje čine heterogenost razrednog odjeljenja. Cilj ovog rada je ukazati na načine kako se tijekom nastave hrvatskoga jezika može poticati poštivanje različitosti među učenicima, bilo da je riječ o jezičnim, kulturnim, socijalnim, emocionalnim ili obrazovnim razlikama. Također, cilj je istaknuti važnost inkluzivnog pristupa u poučavanju jezika, razvijanja međusobnog razumijevanja i tolerancije, te prikazati konkretne metode, strategije i sadržaje kojima se ti ciljevi mogu ostvariti u praksi. Važno je svakom učeniku posvetiti dovoljno vremena, a prvi korak u građenju uspješnih odnosa svakako je učinkovita i uspješna komunikacija. Na taj način razvija se međusobno povjerenje koje je posebno važno kada govorimo o daljnjem uspješnom napretku svakog učenika. Kvalitetna stručna usavršavanja, ulaganje u sebe i kontinuirano napredovanje u razvoju znanja, vještina, sposobnosti i kreativnosti nužni su kako bi učitelji bili uspješni u svom poslu, prepoznali i poticali razvoj najboljeg u svakom od svojih učenika te se tako u potpunosti ostvarili u svojoj ulozi. Učitelji su uzor koji učenici oponašaju, osobe kojima se dive i u kojima moraju prepoznati važnost pravednosti, brižnosti, humanosti i jednakosti.

Ključne riječi: suvremeno obrazovanje, Hrvatski jezik, tolerancija, prihvaćanje različitosti.

1. Uvod

Nastavni predmet Hrvatski jezik u školama se uči i poučava kako bi se učenike osposobilo za pravilno služenje hrvatskim standardnim jezikom. Budući da se tako stvara temelj za učenje sadržaja svih ostalih predmeta u školi, poučavanje materinskog jezika podrazumijeva učenje na svim odgojno-obrazovnim razinama.

„Učeći hrvatski jezik, učenici ovladavaju komunikacijskom jezičnom kompetencijom povezujući organski idiom i hrvatski standardni jezik te stječu osnove čitalačke, medijske, informacijske i međukulturne pismenosti, što je preduvjet osobnom razvoju, uspješnom školovanju, cjeloživotnom učenju te kritičkomu odnosu prema nizu pojava u društvenom i poslovnom životu.

Učenik razvija vlastiti jezično-kulturni identitet komunikacijom na jednom ili više djelatnih jezičnih idioma hrvatskoga jezika, poštuje različite jezične i kulturne zajednice i njihove vrijednosti, jača nacionalni identitet i pripadnost narodu i državi upoznavanjem i njegovanjem kulturno-povijesne baštine te izgrađuje vlastiti svjetonazor i njeguje moralne i estetske vrijednosti.” (Narodne novine, 10/2019).

Inkluzivna kultura jedno je od ključnih obilježja hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava, a za njezino uspješno razvijanje među učenicima zaslužni su učitelji. Hrvatski kao

materinski jezik sa svojim bogatstvom sadržaja u nastavi nudi učiteljima mnoštvo izvora, metoda i oblika rada za poučavanje prihvatanja i poštivanja različitosti. Integriranost međupredmetnih tema pridonosi osvješćivanju važnosti ovih sadržaja i njihovom usvajanju.

2. Kako podučavati prihvatanje i poštivanje različitosti

Heterogenost razrednih odjeljenja zahtjevan je zadatak za učitelje koji promišljaju o razvijanju potencijala svakog učenika i jednako im posvećuju pažnju. Kompetentan učitelj stručnost pokazuje izmjenjujući primjenjive, raznolike i ciljane metode i oblike rada. Uz metodiku obrazovanja, razlikuje i služi se i metodičkim oblicima odgoja. Kako bi bio uspješan u ostvarivanju zadanih ciljeva, svoj odnos s učenicima suvremeni učitelj temelji na kvalitetnoj i dvosmjernoj komunikaciji. Razvijanje komunikacijskih vještina učenika te stvaranje ozračja komunikacijske slobode u razredu pozitivno će utjecati na mnoštvo aspekata nastave. „Koliko ima diskusija u kojima se ništa ne rješava, ništa novo ne doznaje, ništa ozbiljno i ništa korisno ne zaključuje! Baš zato su potrebni sati gdje učenici neće samo diskutirati nego i učiti kako se diskutira.” Težak (2000).

Uspješnom komunikacijom učitelji prenose znanje svojim učenicima, motiviraju ih na rad, pružaju im pomoć, pomažu u rješavanju nesuglasica, jačaju njihovo samopouzdanje, stječu njihovo povjerenje, razvijaju njihove socijalne vještine te tako grade odnos učenik – učitelj temeljen na međusobnom poštovanju. Stavljajući učenika u središte nastavnoga procesa kao aktivnog sudionika svih etapa nastavnoga sata učitelji stvaraju pravu sliku razrednih pojedinaca s njihovim osobinama, jačim i slabijim stranama. Tek tada mogu krenuti u osmišljavanje, pripremanje i izradu kurikuluma u kojem će se naći provodljivi i mjerljivi ishodi, prilagođene i raznolike aktivnosti koje će izvući ono najbolje iz svakog učenika, a ujedno i odgovarati potrebama suvremenog društva i života.

Predmet Hrvatski jezik čine predmetna područja: jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo i kultura i mediji. U svakom od njih zastupljeni su sadržaji koji omogućuju učiteljima osmišljavanje raznolikih aktivnosti kojima će učenike podučavati prihvatanju i poštivanju različitosti. Mnoštvo je aktivnosti koje pozitivno utječu na njihov cjelokupan napredak. Na početku školske godine jedan od prvih zadataka na Satu razrednika je izrada razrednih pravila ponašanja koja naglašavaju poštovanje, sigurnost i prihvatanje. Učenici surađuju, razmjenjuju mišljenja i iskustva, dogovaraju se i potiču jedni druge da prepoznaju i reagiraju na netolerantno ponašanje. „Aktivnim sudjelovanjem u dinamici grupnih odnosa i participiranjem u aktivnostima kolektiva, učenici doživljavaju određene društvene norme,...” (Bognar i Matijević, 2002). U skupinama osmišljavaju i izrađuju različite plakate koji doprinose ugodnijem i vizualno ljepšem razrednom ozračju. Jedan od takvih radova je i plakat nazvan Tolerancija koji na kreativan i zanimljiv način potiče učenike na međusobno uvažavanje. Učenici su izradili straničnike s prigodnim porukama i izložili ih u džepovima različitih boja na plakatu. Time su htjeli da ostali učenici, koji žele uzeti straničnike, dobiju nešto ujedno i korisno i poticajno.

Slika 1. Tolerancija, plakat, učenički rad

Vrijednosti poput spomenute tolerancije, ali i ravnopravnosti, međukulturalnosti, empatije i dr. učenici mogu osvijestiti i sudjelovanjem u različitim projektima i kreativnim natjecajima. Jedan od takvih projekata je međunarodni projekt Izrazi ljubaznosti u kojem učenici sudjeluju već treću godinu. Riječ je o projektu neprofitne organizacije Action for Media Education posvećene promicanju medijske pismenosti kao ključne životne vještine za 21. stoljeća. Northwest Center for Excellence in Media Literacy Education nalazi se na Fakultetu za obrazovanje Sveučilišta Washington u Seattleu. Grupa sudionika sastavljena od učitelja, ravnatelja, članove osoblja za specijalno obrazovanje, knjižničara, socijalnih radnika, odgajatelja u predškolskim i vrtićkim ustanovama te sveučilišno osoblje iz 11 zemalja i pet kontinenata izradila je kurikulum s aktivnostima za rad s djecom kojima ih se potiče na kritičko razmišljanje o značenju ljubaznosti. Kreativnim i poučnim zadacima pomaže se djeci da prepoznaju i osvijeste važnost djela dobrote na lokalnoj/nacionalnoj/međunarodnoj razini. Autori su brinuli o stvaranju sigurnog virtualnog prostora u kojem će djeca diljem svijeta izražavati i razmjenjivati svoje misli i osjećaje o ljubaznosti. Cilj je izgraditi bolje razumijevanje dječje percepcije o važnosti izražavanja ljubaznosti u suvremenom društvu. Kurikulum International Kindness Reset podijeljen je na sedam tema, a neke od aktivnosti su:

- Zid ljubaznosti: Mjesto gdje učenici i osoblje mogu dijeliti ljubazne poruke i komplimente.
- Grupe za podršku vršnjacima: Potaknite mentorstvo i podršku vršnjaka unutar škole.
- Tjedan ljubaznosti: Pretvorite školu u Grad ljubaznosti uz pomoć inspirativnih citata i umjetničkih djela učenika. Preimenujte učionice, urede, kantinu i kabinete.
- Uspostavite stanice za „brzu podršku“ gdje učenici mogu dobiti pomoć s izazovnim zadacima.
- Projekti ljubaznosti u zajednici: Suradujte s lokalnim skloništima, bankama hrane ili dobrotvornim organizacijama kako biste podržali širu zajednicu.
- Dani roditelja i učenika: Organizirajte događaje na kojima obitelji surađuju na aktivnostima ljubaznosti, kao što je „Vrt ljubaznosti“.

Učenicima se posebno svidjela prva aktivnost, izrada Zida ljubaznosti. Razredni pano ubrzo je postao omiljeno mjesto na kojem su učenici pisali prigodne prouke, stihove, crtali crteže te su tako iskazivali zahvalnost, pružali podršku, jačali samopouzdanje i izmjenjivali lijepe poruke.

Slika 2. Zid ljubaznosti, učenički rad

Obilježavanjem važnih manifestacija nastojim učenicima ukazati na važnost poštovanja drugih osoba, ali i na važnost samopoštovanja. Svake godine u listopadu obilježava se Festival prava djece na inicijativu Ureda UNICEF-a, a u produkciji i realizaciji udruge Alternator i njihovih suradnika. Naglasak Festivala je promicanje prava djece, a zanimljivost i vrijednost osmišljenih aktivnosti temelji se na poučnim filmskim ostvarenjima koja su snimile školske filmske družine. „Snažnu programsku podršku tijekom svih godina pruža nam Hrvatski filmski savez omogućujući nam predselekciju filmskih naslova iz programa svojih festivala odnosno revija – Revije hrvatskog filmskog stvaralaštva djece, Filmske revije mladeži i Four River Film Festivala.“ (Festival prava djece, 2024) Djeca i mladi danas puno vremena provode u virtualnom okruženju, stoga je važno stalno ih educirati o dobrim i lošim stranama digitalnih sadržaja koje mogu utjecati i na njihova prava, ali i poštivanje prava drugih osoba. Sudjelovanjem u projektu Dani medijske pismenosti nastojim učenike potaknuti na kritičko promišljanje o medijskim sadržajima, a posebno na prihvatljivo ponašanje na društvenim mrežama i stalni oprez kada govorimo o mogućem izlaganju privatnosti u medijskom prostoru. Predmetno područje književnost i stvaralaštvo podrazumijeva čitanje različitih književnih tekstova kojima se kod učenika razvijaju kulturne vrednote. Brojni književni predlošci motiviraju učenike na promišljanje o ljudskim različitostima, a izmjenom ciljanih aktivnosti postižem kod učenika uočavanje i prepoznavanje bogatstva u razlikama među njima.

Primjer dobre prakse:

Nastavna jedinica: Branka Primorac, Doživljaj kojeg se sramim

Odgojno-obrazovni ishodi na razini predmetnog kurikulumu:

OŠ HJ B.6.1. Učenik obrazlaže vlastite stavove u vezi s pročitanim tekstom.

OŠ HJ B.6.2. Učenik obrazlaže značenje književnoga teksta na temelju vlastitoga čitateljskog iskustva i znanja o književnosti.

OŠ HJ B.6.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.

OŠ HJ A.6.1., OŠ HJ A.6.2., OŠ HJ A.6.3., OŠ HJ A.6.4.

Povezanost s međupredmetnim temama:

Učiti kako učiti: Razvija znanja i stječe vještine upravljanja vlastitim učenjem.

Osobni i socijalni razvoj: Razvija osobne potencijale. Razvija komunikacijske kompetencije i uvažavajuće odnose s drugima.

Građanski odgoj i obrazovanje: Uočava važnost Ustava Republike Hrvatske i drugih temeljnih dokumenata u zaštiti ljudskih prava. Promiče ljudska prava.

Aktivnosti:

- učenici upisuju neka dječja prava za koja su čuli pomoću digitalnog alata menti.com;

- učenici gledaju prezentaciju Prava i dužnosti učenika;
- učenici uočavaju koja su prava prekršena glavnom liku u polaznom književnom tekstu;
- učenici pišu pismo likovima u polaznom književnom tekstu u kojem navode temeljna prava i dužnosti koje svaka osoba ima, a koja su vezana uz temu književnog teksta;
- učenici istražuju *Konvenciju o pravima djeteta* i izrađuju straničnike s pravima i dužnostima djece;
- učenici pišu pozitivne osobine učenicima iz razreda na prigodne predloške (isprintana otvorena ruka, srce, list, crtež lica i sl.).

Aktivnosti kojima učenici osvješćuju važnost ove teme na nastavi su i rasprave o temama inkluzije i tolerancije, usmeno i pisano izražavanje s naglaskom na poštivanje razlika među ljudima, igra „Pokušaj hodati u mojim cipelama“, suradnja s lokalnom zajednicom u aktivnosti „Dobro je činiti dobro“ kroz koje učenici uče kako riječi i djela imaju utjecaj na druge ljude. Stručna i kvalitetna priprema za nastavu koju čine raznovrsne i motivirajuće aktivnosti odgojnog i obrazovnog sadržaja s kreativnim i zanimljivim zadacima ostvarit će pozitivne rezultate kod učenika. Ako prihvatimo njihove ideje i damo im na važnosti, ako pomažemo i savjetujemo učenike te im pružamo podršku pri osmišljavanju rješenja, učenici će biti osnaženi, a razredno ozračje ugodno i opušteno.

3. Zaključak

Nastava hrvatskog jezika nudi mnoštvo mogućnosti za promicanje različitosti jer spaja jezik, književnost i kulturu. Učenici uče pravilno komunicirati, raspravljati i uvažavati tuđe mišljenje. Susreću se s različitim pogledima na svijet, likovima iz različitih društvenih, kulturnih i povijesnih sredina te tako razvijaju empatiju, prepoznaju predrasude i razvijaju svijest o različitosti. Podučavanje učenika poštivanju različitosti ključno je za izgradnju inkluzivne, tolerantne i empatične zajednice. Redovitim uključivanjem aktivnosti koje će kod učenika poticati promišljanje o ovoj temi učitelj će ostvariti pozitivan utjecaj u razredu. Suradnja obitelji, škole i društva nužna je kako bi se stvorilo sigurno socijalno okruženje za sve učenike. Posebno je važno pokazati osobnim primjerom poštovanje prema različitim, biti uzor učenicima i odgajati ih u duhu tolerancije i promocije istinskih životnih vrijednosti.

4. Literatura

- Bognar, L. i Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Težak, S. (2000). *Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika 2*. Zagreb: Školska knjiga.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). Kurikulum za nastavni predmet hrvatski jezik za osnovne i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Narodne novine, 10/2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html
- Festival prava djece. (2024). Sigurni & pametni u digitalnom svijetu! <https://festivalpravadjeece.com/>